

Kaitseministri määruse „Kaitseministri 19. novembri 2018. a määruse nr 18 „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga luuakse õiguslik alus Kaitseväele kasutada senist laevastiku ülema vimplit divisjoni ülema vimplina ajal, kui divisjoni ülem viibib sõja- või abilaeval või mereväebaasis. Alates 7. maist 2022. a korraldati Kaitseväe mereväe struktuuriüksus laevastik ümber lahinguteeninduse divisjoniks, miinisõja divisjoniks ja rannikukaitse divisjoniks. Määruse muutmise on vajalik, et laevastiku ülema vimplit võiks kasutada divisjoni ülema vimplina.

Määruse eesmärk on viia vimpli kasutamise regulatsioon vastavusse Kaitseväe muutunud struktuuriga, et Kaitseväge saaks kasutada vimplit ja seeläbi järgida ajalooliselt väljakujunenud laevalippude kasutamise tava ning pidada kinni protokollist. Kuna Kaitseväe sümbolid ja nende kasutamise kord on reguleeritud ministri määrusega, siis ei saa Kaitseväge võtta laevastiku ülema vimplit kasutusele divisjoni ülema vimplina ilma, et minister muudaks enda määrust vastavas osas. Eelnõukohase määruse muutmise tulemusel saab merevägi kasutada senist laevastiku ülema vimplit divisjoni ülema vimplina ja heisata selle vimpli ajal, kui divisjoni ülem viibib sõja- või abilaeval või mereväebaasis.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi õigusosakond koostöös Kaitseväega. Eelnõu normitehnilise kontrolli on teinud Kaitseministeeriumi õigusloome nõunik Sander Põllumäe (sander.pollumae@kaitseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Anu Rooseniit (anu.rooseniit@keeletoimetus.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu koostamine on ajendatud Kaitseväe 21. märtsi 2024. a ametikirjas nr KV-0.5-1/24/6263-1 tehtud ettepanekust. Eelnõu ei ole seotud ühegi arengukava ega strateegilise dokumendiga. Eelnõu ei ole seotud menetluses oleva õigusakti eelnõuga. Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

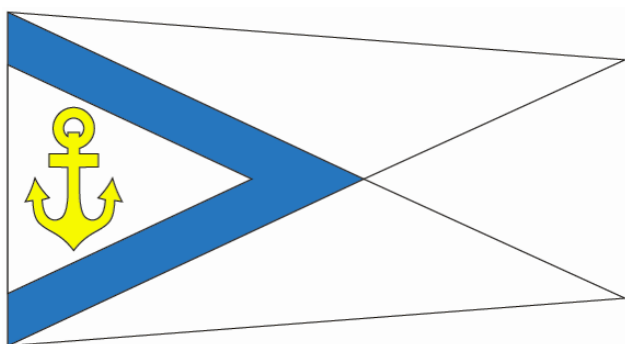
Eelnõu koostamisel on lähtutud kaitseministri 19. novembri 2018. a määruse nr 18 „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ redaktsioonist [RT I, 23.11.2018, 3](#).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

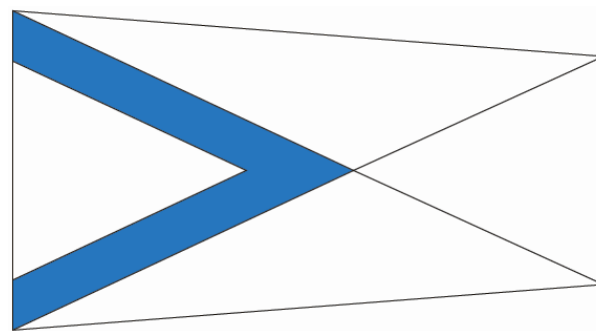
Kaitseministri 19. novembri 2018. a määruse nr 18 „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ (edaspidi ka *määrus*) §-des 7 ja 14 reguleeritakse mereväe sümboleid ning nende kasutamist. Laevastiku ülema vimpli on sarnane mereväe ülema vimpliga. Mõlemal vimplil on valge pääsusaba, millel on sinine kiil, ent laevastiku ülema vimplil puudub admiraliteediankur (vt jooniseid 1 ja 2, allpool). Mereväe ülema vimpli etalonkujutis on kehtestatud määruse lisas 12 ja laevastiku ülema vimpli etalonkujutis määruse lisas 13. Vimpli võeti kasutusele 1994. aastal divisjoni ülema vimplina. 1. aprillist 2013. a tehtud struktuurimuudatuste tulemusena (vt allpool) asendati divisjon laevastikuga ning laevastik kasutas edasi sama vimplit laevastiku ülema vimplina. 7. mail 2022. a jõustunud

Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määruse nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ § 19 muudatusega korraldati Kaitseväe mereväe struktuuriüksus laevastik ümber miinisõja divisjoniks ja rannikukaitse divisjoniks. Kaitsevägi soovib taas võtta sama vimpli kasutusele divisjoni ülema vimplina.

Vimplite kasutamine on osa laevalippude kasutamise tavast. Eristatakse sõjalaeva ja ametiisiku lippe ja vimplid. Sõjalaeva vimplit ehk sõjalaeva komandöri vimplit kannab pidevalt sõjalaev, mis on aktiivses teenistuses ja kuhu on määratud kindel laevakomandör. Sõjalaeva vimplit ei heisata laevale, kui sõjalaev on ilma meeskonnata remondis või arvatud reservi. Ametiisikute lippe ja vimplid kantakse masti raas vastavalt nende isikute pardal viibimisele. Ametiisiku lipud on Vabariigi Presidendil, Kaitseväe juhatajal, viitseadmiralil, kontraadmiralil ja kommodooril. Vimplid on laevastiku ülemal (eelnõukohase määruse jõustumisel divisjoni ülemal) ja sõjalaeva komandöril. Divisjoni ülema vimplit kasutatakse ajal, kui divisjoni ülem viibib sõja- või abilaeval või mereväebaasis. See tähendab, et vimpel heisatakse ülema saabumisel ja langetatakse tema lahkumisel sõja- või abilaevalt või mereväebaasist. Vimpli heiskamisega antakse laeva meeskonnale ja teistele isikutele märku, et divisjoni ülem viibib laeval või mereväebaasis. Sellest tulenevalt on laeva meeskond teadlik, milline käitumiskord parajasti laeva pardal või mereväebaasis kehtib, ning oskab sellega enda teenistuskohustuste täitmisel arvestada. Tegemist on ka sümboolse austusavaldusega ning märgiga sellest, kes on kõrgeim ülem ehk kes juhib. Sama kord kehtib ka mujal Kaitseväes ning teiste riikide kaitsevägedes ja muudes sõjaväelisel korraldatud organisatsioonides.

Joonis 1. Mereväe ülema vimpel (kehtestatud muudetava määruse lisaga 12)

Joonis 2. Laevastiku ülema vimpel (kehtestatud muudetava määruse lisaga 13)

Ajalooliselt on kõnealused sümbolid võetud kasutusele erinevatel aegadel alates 1920ndatest.¹ Vabariigi Valitsuse 18. mai 1927. a otsusega nr 1706 kinnitati sõjaministri ettepanekul järgmised lipud ja vimplid koos kirjelduste ja mõõtudega: sõjalaeva ahtri lipp, sõjalaeva güüs ja merekindluste lipp, sõjalaevastiku abilaeva lipp, sõja- ja abilaeva vimpel, sõjaministri lipp, sõjavägede ülemjuhataja lipp, kindralleitnandi lipp, kindralmajori lipp, kontradmirali lipp, merejõudude juhataja vimpel, kui ta on vanema ohvitseri auastmes, laevastiku divisjoni ülema vimpel, merekindluste ülema vimpel ning vimpel vanemale reidil. Nimetatud lipud ja vimplid olid mõeldud kasutamiseks sõja- ja abilaevadel. Eesti Vabariigi õhujõudude riiklised tunnusmärgid kehtestati sõjaministri 26. aprilli 1928. a käsukirjaga nr 182.²

Vimpel võeti uuesti kasutusele 1994. aastal divisjoni ülema vimplina. Ajavahemikus 13.06.2008–31.12.2009 oli sama vimpel kehtestatud divisjoni ülema vimplina kaitseministri 29.05.2008 määruse nr 10 „Mereväe ülema vimpli, divisjoni ülema vimpli, sõjalaeva komandöri vimpli ja güüsi kirjeldus“³ lisaga 2.

¹ Kaitseväe sümbolite saamislugude kohta saab põhjalikumalt lugeda Kalev Konso raamatust „Eesti kaitseväe ja väeosade sümbolid 1918–2018“ Tallinn: Kaitsevägi, 2018; <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:384400>.

² Kaitseministri määruse „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ seletuskiri, lk 1; EIS toimik KAM/ 18-1017, <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/e5f70d15-6bb3-4b2f-bbee-9e093379e552>.

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970332>.

Kuni 6. maini 2022. a kehtinud Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määruse nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ § 19 lg 3 kohaselt kuulusid Mereväe koosseisu 1) mereväebaas ja 2) laevastik. Eelnõu seletuskirjas⁴ on selgitatud seda järgmiselt: „**Põhimääruse §-des 9–21 sätestatakse struktuuriüksuste ülesanded. Samuti tuuakse välja see, kas struktuuriüksuse puhul on tegemist vaid sõjaaja üksusega või alaliselt tegutseva struktuuriüksusega või tegutseb see samaaegselt nii sõjaaja üksuse kui ka alaliselt tegutseva struktuuriüksusena. Struktuuriüksuse juurde on lisatud loetelus ülemale vahetult alluvatest üksustest. Madalama taseme allüksuseid põhimääruses ei tooda ja need sätestatakse kas alalise struktuuriüksuse põhimääruses. [---] Võrreldes eelmise põhimäärusega on senistest väeliikidest moodustatud struktuuriüksused. Muudatuse eesmärk on vajadus viia ameti- ja töökohtade arvestus struktuuriüksusepõhiseks ning vähendada struktuuriüksuste väliseid ameti- ja töökohti. Struktuuriüksuste välisteks ametikohtadeks on Kaitseväe juhataja ja Kaitseväe juhataja asetäitja ametikoht.**“

Kaitseväe korralduse seaduse (KKS) § 5 lõike 1 kohaselt võib Kaitseväe struktuuriüksusel ja allüksusel olla oma sümbol, mille kirjelduse ja kasutamise korra kehtestab Kaitseväe juhataja kooskõlastatult Riigikantseleiga. KKS § 5 lõike 1 alusel koostati kaitseministri määruse „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ eelnõu⁵, milles reguleeriti laevastiku ülema vimplit (määruse § 7 lõige 7 ja lisa 13) ning selle kasutamise korda (määruse § 14 lõige 6). Eelnõu seletuskirjas selgitati neid sätteid järgmiselt: „**Laevastiku ülema vimpel on sarnane mereväe ülema vimpliga – on valge pääsusaba, millel on sinine kiil, ent vimplilt puudub admiraliteediankur. Laevastiku ülema vimpli etalonkujutis on eelnõu lisas 13. Vimpel võeti uuesti kasutusele 1994. aastal divisjoni ülema vimplina. 1. aprillist 2013 tehtud struktuurimuudatuste tulemusena asendati divisjon laevastikuga ning laevastik on kasutanud edasi sama vimplit. Ajaloolise järjepidevuse huvides ei ole mõistlik laevastiku ülema vimplit muuta ning kohane on kehtestada laevastiku ülema vimplina kunagine divisjoni ülema vimpel. Laevastiku ülema vimplit kasutatakse ajal, kui laevastiku ülem viibib sõjalaeval, abilaeval või mereväebaasis (§ 14 lg 6). See tähendab, et lipp heisatakse laevastiku ülema saabumisel ja langetatakse tema lahkumisel sõjalaevast, abilaevalt või mereväebaasist.**“ Eelnõuga ei võetud kasutusele uusi Kaitseväe sümboleid, vaid reguleeriti tegelikult kasutusel olevate sümbolite tingimusi ja korda õiguslikult. Riigikantselei kooskõlastas eelnõu märkusteta.

7. mail 2022. a jõustus Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määruse nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ § 19 muudatus⁶, mille kohaselt ei ole mereväe koosseisus enam laevastiku-nimelist allüksust. Põhimääruse § 19 lg 3 sõnastati järgmiselt: „**Mereväe koosseisus on: 1) lahinguteeninduse divisjon; 2) mereväekool; 3) miinisõja divisjon; 4) rannikukaitse divisjon.**“ Määruse seletuskirjas⁷ on muudatust selgitatud järgmiselt: „**[---] Kehtiva põhimääruse kohaselt on mereväe koosseisus mereväebaas ja laevastik. Uues struktuuris saavad alaliselt tegutseva struktuuriüksuse koosseisus olema miinisõja divisjon, rannikukaitse divisjon, lahinguteeninduse divisjon ja mereväekool. [---] Muudatus on tingitud mereväe organisatsioonilistest ümberkorraldustest „Riigikaitse arengukava 2022–2031“ raames, eesmärgiga vastata senisest paremini valitsemisala sisestele kaitseplaneerimise vajadustele, luua eeldused uute meresõjaliste võimete tõhusaks rakendamiseks alates 2022. aastast, korrastada juhtimist väeliigis ja senisest paremini ühtlustada väeliigi juhtimisstruktuur Kaitseväe üldise juhtimisstruktuuriga. [---] Eelnõu järgi ei ole mereväe koosseisus enam laevastiku nimelist allüksust, vaid mereväe ülesehitust muudetakse. Senised laevastiku allüksused – miinisõja divisjon, rannikukaitse divisjon ning mereväekool – on planeeritud kuuluma eraldi allüksustena mereväe kui alaliselt tegutseva struktuuriüksuse koosseisu. Mereväe kui sõjaaja üksuse koosseisu jäävad esimese tasandi allüksustena vaid miinisõja divisjon, rannikukaitse divisjon ja lahinguteeninduse divisjon. Mereväekool sõjaaja koosseisu ei kuulu. [---] Miinisõja divisjoni, mille koosseisus on sõjalaevad ja**

⁴ Vabariigi Valitsuse määruse „Kaitseväe põhimäärus“ eelnõu; EIS toimik KAM/ 18-0606, <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/3d776395-94ed-43a7-9264-b50b43582d94>.

⁵ Kaitseministri määruse „Kaitseväe sümbolite kirjeldus ja kasutamise kord“ eelnõu; EIS toimik KAM/ 18-1017, <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/e5f70d15-6bb3-4b2f-bbee-9e093379e552>.

⁶ Vabariigi Valitsuse 02.05.2022 määrus nr 48 „Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määruse nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ muutmine“; <https://www.riigiteataja.ee/akt/104052022001>.

⁷ <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/bddd4908-c40b-4eca-8531-b35d4aeeb3c5>.

tuukrigrupp, ülesanded on seotud sõjaaja allüksuste ettevalmistamisega, tegevustega merel ning sadamates, mereolukorrataadlikkuse loomise ja tuukriteenistuse koordineerimisega. [---] Rannikukaitse divisjon on seotud uue meresõjalise võime rakendamisega. Seoses muudatustega Kaitseväe struktuuriüksuste ülesannetes hakkab rannikukaitse divisjon täitma ka kogu mereväe julgeoleku- ja väekaitsefunktsiooni, sh laevade alalistes ja ajutistes paiknemiskohtades. Lisaks hakkab rannikukaitse divisjon korraldama ajateenijatele sõduri baaskursust. [---]“

Ajalooliselt on määruse lisas 13 kehtestatud etalonkujutisele vastav vimpel olnud kasutusel divisjoni ülema vimplina. Ajaloolise järjepidevuse tagamiseks ning seetõttu, et mereväe koosseisus ei ole enam laevastikku, ei ole põhjendatud laevastiku ülema vimpli muutmine ning kohane on kehtestada uuesti laevastiku ülema vimpel divisjoni ülema vimplina.

Eelnõu koosneb ühest paragrahvist.

Eelnõu punktiga 1 asendatakse määruse § 7 lõikes 7 ja § 14 lõikes 6 sõna „laevastiku“ sõnaga „divisjoni“. Kehtiva määruse § 7 lõikes 7 sätestatakse: „Laevastiku ülema vimpel on valge kahekeelne vimpliväli, millel on sinine kiil. Vimpli laiuse ja pikkuse suhe on 7:13. Vimpli etalonkujutis on esitatud määruse lisas 13.“ Muudatuse tulemusena kehtib senine laevastiku ülema vimpli kirjeldus ja viide etalonkujutisele edaspidi divisjoni ülema vimpli suhtes.

Kehtiva määruse § 14 lõikes 6 sätestatakse: „Laevastiku ülema vimplit kasutatakse laevastiku ülema viibimisel sõja- või abilaeva pardal.“ Muudatuse tulemusena kehtib laevastiku ülema vimpli kasutamise kord edaspidi divisjoni ülema vimpli kasutamise kohta.

Eelnevatest muudatustest tulenevalt nimetatakse **eelnõu punktis 2** määruse lisa 13 järgmiselt „Divisjoni ülema vimpel“ ning **eelnõu punktis 3** asendatakse määruse lisa 13 eelnõu lisaga. Määruse lisa 13 nimetuses ja sisus asendatakse sõna „laevastiku“ sõnaga „divisjoni“.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei oma puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõus kavandatud muudatusega muutub laevastiku ülema vimpel uuesti divisjoni ülema vimpliks. Eelnõu sihtgrupiks on Kaitseväe mereväe lahinguteeninduse divisjon, miinisõja divisjon ja rannikukaitse divisjon. Mõju liik on mõju riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuse töökorraldusele. Kehtiva määruse järgi puudub õiguslik alus heisata vimplit, kui sõja- või abilaeva pardal või mereväebaasis viibib divisjoni ülem. Eelnõus kavandatud muudatuse tulemusena on olemas õiguslik alus sellele, et on võimalik heisata divisjoni ülema vimpel, kui divisjoni ülem viibib sõja- või abilaeva pardal või mereväebaasis. See võimaldab Kaitseväel täita oma tavapäraseid protseduure. Muudatusel on väike mõju Kaitseväe töökorraldusele.

Vastupidiselt olukorras, kus Kaitseväel puudub võimalus kasutada divisjoni ülema lippu, võib olla takistatud sõja- ja abilaevade sõjaväeline juhtimine. Divisjoni ülema vimpli heiskamisega määratakse kindlaks, millisel sõja- või abilaeval või mereväebaasis divisjoni ülem viibib. See on oluline teadmine, kui raadioside on vastase poolt häiritud või Kaitsevägi ise on loobunud raadioside kasutamisest sõjalistel kaalutlustel. Sellises olukorras toimub laevade juhtimine ehk korralduste andmine visuaalselt signaallippude heiskamisega. Lippude heiskamisega määratakse, kas asutakse rünnakule või taganetakse, millises suunas laevad pööratakse jms. Selleks, et teada, millisel laeval on divisjoni ülem või muu ülem, kellel on olukorras kõrgeim käsuõigus ja kes annab laevadele korraldusi, on vajalik heisata sellel laeval divisjoni ülema vimpel või muu kõrgema käsuõigusega ülema lipp. Siis teavad teised laevad, milliselt laevalt käskusid oodata. Kui kõrgeimaks ülemaks on divisjoni ülem ning tema vimplit ei saa laevale heisata, siis puudub teistel laevadel raadioside häirimise või eetrivaikuse tingimustes teadmine, milliselt teiselt laevalt käskusid oodata. Tegemist on

kasutuses oleva ning väljaõppe käigus omandatava tegeliku sidepidamise viisi, mitte pelgalt traditsiooniga. Divisjoni ülema vimpli kasutusele võtmine tagab tegeliku võimaluse laevastiku üksusi juhtida ning selle võimaluse puudumisel võivad olla relvakonflikti tingimustes rasked tagajärjed.

Määruse vastuvõtmisega ei kaasne sotsiaalset mõju, sealhulgas demograafilist mõju, ega mõju riigi julgeolekule, rahvusvahelistele suhetele, majandusele ega keskkonnale.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa otseseid kulutusi. Eelnõukohase määruse jõustumisel on Kaitseväel õiguslik alus heisata olemasolev, aga hetkel kasutusest, laevastiku ülema vimpel taas divisjoni ülema vimplina. Puudub vajadus uute vimplite tellimiseks ja olemasolevate vimplite väljavahetamiseks. Vimpli kasutusele võtmise tagajärjena võib vimpel kuluda ning selle asendamise kulu on ligikaudu 30,00 € vimpli kohta. See kulu kaetakse Kaitseväe jooksva aasta eelarvest.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras. Haldusmenetluse seaduse § 93 lõike 2 kohaselt hakkab määrus kehtima (jõustub) kolmandal päeval pärast kehtivas korras avaldamist, kui seaduses või määruandes ei ole sätestatud hilisemat tähtpäeva.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Kaitseväele.